

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

671

C

34

671

TAALCATECHISMUS,

TEN DIENSTE VAN

EERSTBEGINNENDE KWEEKELINGEN

EN

MEER GEVORDERDE LEERLINGEN,

DOOR

G. GRÜNEVELD,

Hoofdonderwijzer te Workum.

DORDRECHT,
C. MORKS Jr.
1871.

C
34

~~177~~

~~17.00~~

671

C 34

TAALCATECHISMUS,

TEN DIENSTE VAN

EERSTBEGINNENDE KWEEKELINGEN

EN

MEER GEVORDERDE LEERLINGEN,

DOOR

G. GRÜNEVELD,

Hoofdonderwijzer te Workum.

DORDRECHT,

C. MORKS Jz.

1871.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY 101

LECTURE NOTES

VOORBERICHT.

Na de eigenschappen van goede taaldefinitieën te hebben opgegeven, zegt de Heer H. J. van Lummel in zijne korte schets der Opvoedingsleer: „Al is het nu, dat men hierdoor niet aan de strengste eischen der wetenschap voldoet, toch kunnen zij het verlangde doel treffen, wanneer het kind ze slechts verstaat.”

Daar nu dit werkje bestemd is voor eerstbeginnende kweekelingen en meer gevorderde leerlingen der hoogste klasse, is het niet alleen mijn wensch, dat de gegeven definitieën voor dezen verstaanbaar mogen wezen, maar tevens dat de ervaring moge bevestigen, dat ze niet in strijd zijn met de wetenschap, ja dat zij aan derzelver eischen voldoen.

Mocht deze taalcatechismus dan als handleiding bij mijne taalboekjes en als eerste leerboek voor kweekelingen ant stichten, dan ware mijne moeite dubbel beloond.

G. GRÜNEVELD.

I.

1. Wat is taal?
Taal is het middel om gedachten meê te deelen.
2. Welke zijn daartoe de gewone verrichtingen?
Het spreken en het schrijven.
3. Wat is spreken?
Spreken is gedachten hoorbaar voorstellen.
4. Wat is schrijven?
Schrijven is gedachten zichtbaar voorstellen.
5. Hoe behoort men te spreken?
Men behoort daarin welopgevoede menschen tot voorbeeld te nemen.
6. Hoe behoort men te schrijven?
Men behoort te schrijven, zooals men welopgevoede menschen hoort spreken.

II.

1. Wat is een woord?
Een woord is een door de spraakwerktuigen gevormd geluid of eene daardoor gevormde vereeniging van geluiden, waarin een denkbeeld ligt opgesloten. (*)
2. Wat zijn letters en hoe onderscheidt men ze?

(*) Hier is in aanmerking genomen, dat iedere lettergreep zoodanig een geluid is.

Letters zijn de bestanddeelen der woorden en men onderscheidt ze in klinkers en medeklinkers.

3. Welke letters zijn uit andere talen overgenomen?
De c, q, x, en y zijn aan vreemde talen ontleend.
4. Hoe onderscheidt men de klinkers?
Men onderscheidt de klinkers in enkelvoudige en samengestelde.
5. Welke zijn de enkelvoudige klinkers?
A, E, I, O, U, IJ, EU en OE.
6. Welke zijn de samengestelde klinkers?
AAI, OOI, OEI, EI, UI, BEU, IEU, OU en AU.

III.

1. Worden de enkelvoudige klinkers altijd op de zelfde wijze uitgesproken?
Neen; zij hebben een volkomen, een onvolkomen en een toonloozen klank.
2. Geef woorden op, waarin ze deze verschillende klanken hebben.
Daad, deeg, dier, dood, duur, — pad, pet, pit, pot, put, — testament, ezel, aardig, Stavoren, notulen, heerlijk.
3. Gij schrijft de volkomene met twee letterteekens; doet men dat altijd?
Dit doet men met de volkomene A en U alleen dan, wanneer zij niet op het einde der lettergreep staan; bij de I doet men zulks in echt Nederl. woorden altijd.
4. En bij de volkomene E en O dan?
Bij de volkomene E en O doet men zulks ook op het einde der lettergreep, doch alleen wanneer zij scherp, niet wanneer zij zacht zijn.

5. Geef de uitspraak der vreemde medeklinkers op.
 $Y = IE$; $X = KS$; $QU = KW$; $C = K$ of S .
6. Wanneer wordt de c als s en wanneer als k uitgesproken?
 Wanneer de c voor e , i of y staat, wordt zij als s ; in ieder ander geval als k uitgesproken.

IV.

1. Hoeveel soorten van woorden zijn er?
 Er zijn tien soorten van woorden, die weêr worden verdeeld in veranderlijke en onveranderlijke.
2. Welke zijn de veranderlijke?
 De zelfstandige naamwoorden, de voornaamwoorden, de bijvoegelijke naamwoorden, de telwoorden, de lidwoorden en de werkwoorden zijn veranderlijke woorden.
3. Welke zijn de onveranderlijke?
 De bijwoorden, de voorzetsels, de voegwoorden en de tusschenwerpsels zijn onveranderlijke woorden.
4. Waartoe dient die woordverandering?
 De woordverandering dient hoofdzakelijk om de beteekenis van een woord te wijzigen.
5. Is het dan nuttig, dat men door verandering van een woord zijne beteekenis kan wijzigen?
 Ja; want anders was er een oneindig aantal woorden noodig.
6. Hoe geschiedt deze verandering?
 a. Door verplaatsing of verwisseling van de aan het woord behorende letters.
 b. Door voor- en achtervoegsels.
 c. Door meer woorden tot een samen te smelten.

V.

1. Wat zijn zelfstandige naamwoorden?
Zelfstandige naamwoorden zijn namen van zelfstandigheden.
2. Hoe worden de zelfstandigheden verdeeld?
De zelfstandigheden worden verdeeld in persoonlijke en onpersoonlijke.
3. Welke zijn de persoonlijke zelfstandigheden?
Wat de aardse zelfstandigheden aangaat, behooren daartoe alleen de menschen.
4. Welke zijn de onpersoonlijke zelfstandigheden.
Daartoe rekent men de levenlooze zelfstandigheden, de planten en ook de dieren.
5. Wat is verzelfstandigen?
Verzelfstandigen is, wat geene zelfstandigheid is, als zoodanig voorstellen.
6. Wat is verpersoonlijken?
Verpersoonlijken is, wat geen persoon is, als zoodanig voorstellen

VI.

1. Wat valt er bij de zelfstandige naamwoorden te bespreken?
Bij de znw valt te bespreken de soort, het geslacht, het getal en den naamval.
2. Hoe worden de zelfstandige naamwoorden verdeeld naar de soort?
In eigene en gemeene zelfstandige naamwoorden.
3. Wat is het onderscheid tusschen een eigen en een gemeen zelfstandig naamwoord?
Eigene znw. dienen om eene zelfstandigheid

aan te duiden ter onderscheiding van al de anderen, die tot de zelfde soort behooren, en gemeene zmw. zijn zoodanig, dat iedere zelfstandigheid, welke tot die soort behoort, dat woord tot naam heeft.

4. Hoe worden de zelfst. naamw. verdeeld naar het geslacht?

In mannelijke, vrouwelijke en onzijdige.

5. En naar het getal?

In enkelvoudige en meervoudige.

6. Hoeveel naamvallen zijn er?

Er is een 1ste, een 2de, een 3de en een 4de naamval.

VII.

1. Bedoelt men met het geslacht, waarover wij in de vorige les spraken het geslacht der zelfstandigheden of der zelfstandige naamwoorden?

Daar was sprake van het geslacht der zelfstandige naamwoorden.

2. Hebben woorden dan een geslacht?

Ja, alleen de zelfstandige naamwoorden hebben een geslacht; doch dit moet men in eene ongenlijke beteekenis nemen.

3. Waaraan herkent men het geslacht?

Het ligt in den aard onzer taal, dat de namen van geheele klassen van zelfst. naamw tot een en hetzelfde geslacht behooren.

4. Welke behooren dan tot het mannelijk geslacht?

De namen van mannen, bergen, boomen, stee-
nen, munten, stromen, dagen, maanden en jaarge-
tijden behooren tot het mann. gesl.

5. Welke behooren tot het vrouwelijk geslacht?

De namen van vrouwen, bloemen, vruchten,

rivieren, schepen, muziekinstrumenten, letters en cijfers zijn vrouwelijk.

6. Welke zijn onzijdig?

De namen van stoffen, landen, gewesten, steden, dorpen, jonge dieren en diersoorten, die zonder onderscheid aan de beide geslachten gemeen zijn, zijn onzijdig.

VIII.

1. Maar deze regels zijn niet voldoende om mij de geslachten van alle zelfstandige naamwoorden te doen kennen; zijn er niet meer regels?

Ja; er zijn nog regels om de geslachten der stamwoorden, en dan nog regels om die der afgeleide zelfstandige naamwoorden te kennen. (IV 6 b.)

2. Welke stamwoorden zijn mannelijk?

De stammen van werkwoorden gevormd, welke geene namen zijn van zelfstandigheden, die als lichamen bestaan. (V : 5)

3. Welke stamwoorden zijn vrouwelijk?

a. De van werkwoorden afgeleide, wier laatste letter eene stomme *e* is, of achter welke zoodanige eene *e* geplaatst kan worden.

b. De stammen, welke namen zijn van zelfstandigheden, die als lichamen bestaan.

4. Welke stamwoorden zijn onzijdig?

De stamwoorden met onafscheidbare voorvoegsels zijn onzijdig.

5. Wat zijn afgeleide woorden?

Afgeleide woorden zijn woorden, die door achter- of voorvoegsels van stammen zijn afgeleid en

- daardoor tevens eene andere beteekenis hebben dan die door den stam werd uitgedrukt.
6. Waaraan herkent men het geslacht der afgeleide woorden?
Aan de achtervoegsele herkent men het geslacht der afgeleide woorden.

IX.

1. Welke Nederlandsche afgeleide zelfstandige naamw. zijn mannelijk?
De woorden, die uitgaan op *er, aard, aar, el, eu, rm, lm, em* en *dom* zijn mannelijk.
2. Welke vreemde afgeleide woorden in onze taal zijn mannelijk?
De vreemde woorden, die uitgaan op *aan, ant, and* en *ont* zijn mannelijk.
3. Welke Nederl. afgeleide zelfst. naamw. zijn vrouwelijk?
Vrouwelijk zijn de woorden, die uitgaan op *d, t, de, te, ie, uw, heid, nis, ing, ij* en *schap*.
4. Welke vreemde afgeleide woorden in onze taal zijn vrouwelijk?
De woorden, die uitgaan op *e, teit, uur, ij, ei, ier, ot* en *iek* zijn vrouwelijk.
5. Welke Nederl. afgel. zelfst. nw. zijn onzijdig?
a. De woorden, die uitgaan op *je, sel, dom* of *schap*.
b. De woorden, die uitgaan op *ij, ei* of *te*, wanneer er *ge* voor die woorden is gevoegd.
c. Voorts zijn de woorden, die oorspronkelijk geene znw. zijn en zonder wijziging toch als zoodanig gebruikt worden, onzijdig. (V : 5)

6. Welke vreemde afgeleide woorden in onze taal zijn onzijdig?

Onzijdig zijn de vreemde woorden, uitgaande op *eel, ent, et, oen, ijn, aal* of *aat*.

X.

1. Hebt gij u in de vorige les niet vergist met de woorden, die op *dom* uitgaan? Die zijn toch niet mannelijk en onzijdig te gelijk?

Wanneer de woorden, die op *DOM* uitgaan een *toestand* te kennen geven, zijn ze mannelijk, en wanneer ze eene *verzameling* of eene *waardigheid* te kennen geven, zijn ze vrouwelijk.

2. En gij hebt ook *schap* bij de regels voor 't vrouwelijk en voor die van 't onzijdig geslacht genoemd?

Wanneer de op *schap* uitgaande woorden een *toestand* aanduiden zijn ze vrouwelijk, en geven ze eene *waardigheid* te kennen, dan zijn ze onzijdig.

3. Welk geslacht volgt een samengesteld woord, dat uit twee of meer zelfst. naamw. bestaat?

Zoodanig een zelfstandig nw. volgt het geslacht van het laatste lid der samenstelling.

4. Zijn er ook woorden, die soms mannelijk en soms vrouwelijk zijn?

Ja, er zijn woorden, die mannelijk zijn, wanneer ze een mannelijk persoon en vrouwelijk, wanneer ze een vrouwelijk persoon voorstellen. Zoo zijn de persoonsnamen op *ling* of *genoot* eindigende, soms mann. soms vrouw.

5. Wat moet men bij deze regels voor de geslachten wel in 't oog houden?

Dat het spreekwoord niet te vergeefs zegt: *Er is geen regel zonder uitzondering.*

6. Hoe dient men dan in moeilijke gevallen te doen?
Dan dient men zijne toevlucht te nemen tot een goed woordenboek.

XI.

1. Wanneer zegt men, dat een zelfst. nw. enkelv. en wanneer dat het meerv. is?

Een znw. is enkelv., wanneer het slechts eene zelfstandigheid, en meerv., wanneer het meer zelfstandigheden te kennen geeft.

2. Hoe wordt het meervoud gevormd?

Het meervoud wordt gevord uit het enkelvoud door achtervoeging van *n*, *s*, *eren*, 's of *en*.

3. Welke woorden nemen eene *n* achter zich?

De woorden, die uitgaan op eene toonlooze *ie* of *e* nemen eene *n* voor 't meerv. aan. Die op *ie* nemen dan boven de *e* van *ie* een deelteeken (ë).

4. Welke woorden hebben *s*?

De zelfst. nw., die uitgaan op *el*, *em*, *en*, *er*, *aard*, *aar*, *ier* of *je* en de werkwoorden, die zonder verandering als znw. gebezigd worden.

5. Welke zelfst. nw. nemen *eren* achter zich?

De znw. *kind*, *ei*, *hoen*, *kalf*, *rad*, *blad*, (van de boomen) *lied*, *lam*, *volk* (men zegt ook *volken*), *rund*, *spaan*, *gemoed*, *goed* (bezitting), *been* (vaste lichaamsdeelen) en *kleed* (om aan te trekken). Men gebruikt wel *ers* in plaats van *eren*.

6. Welke nemen 's?

De woorden, die uitgaan op *a* of *o*, nemen 's.

XII.

1. Welke woorden nemen *en* achter zich on hun meervoud te vormen?

De woorden, die niet in de vorige les opgegeven zijn nemen *en*, voor 't meervoud; doch bij veel dezer woorden valt iets bijzonders op te merken.

2. Bij welke valt dan nog wat bijzonders op te merken?

Bij de woorden, die in 't enkelvoud uitgaan op *f*, *s*, *sch*, *heid*, *ie* of *ee* en bij woorden met een onvolkomen klinker, waarin deze klinker slechts door *ééne medeklinker* gevolgd wordt.

3. Wat merkt gij dan op bij de woorden, die op *f*, *s*, *sch* of *heid* uitgaan?

Bij de meervoudsvorming dezer woorden verandert *f* in *v*, *s* in *z*, *sch* in *ssch* en *heid* in *heden*.

4. Wat weet gij dienaangaande van de woorden op *ie* of *ee* uitgaande, wanneer de klem op dien klank valt?

Wanneer de klem op deze *ie* valt, dan krijgt de *e* van het achtergevoegde *en* een deelteeken, zoowel als de *e* van het achter *ee* gevoegde *en*.

5. Hoe vormt gij het meervoud van de znw. met een onvolk. klinker, gevolgd door slechts *ééne medeklinker*?

Door den slotmedeklinker te verdubbelen, alvorens er *en* achter te plaatsen.

6. Zijn er ook woorden, die soms het eene en soms het andere achtervoegsel nemen?

Ja, de woorden die in het enkelvoud uitgaan op *en*, *er*, *em*, *aar* of *el* nemen in deftigen stijl *en* en in gemeenzamen stijl *s* voor de vorming van het meerv.

XIII.

1. Wat zijn lidwoorden?

Lidwoorden zijn woordjes, die vóór de zelfst. nw. geplaatst worden, om de zelfstandigheid, die daardoor uitgedrukt wordt, min of meer te bepalen.

2. Zijn er veel lidwoorden?

Er zijn slechts drie lidwoorden: *de*, *het* en *een*.

3. Gebruikt men die willekeurig?

Neen; men gebruikt *de* voor *enkelv.* en *meerv. mann.* en *vrouw.* woorden en *het* voor *enkelv. onzijdige*, om de daardoor uitgedrukte zelfstandigheden *bepaald* voor te stellen.

4. Wanneer gebruikt men *een*?

Men gebruikt *een*, wanneer men een enkelvoudig znw. *onbepaald* voorstelt. Het wordt voor alle geslachten gebruikt.

5. Wat gebruikt men dan om een meerv. onz. zelfst. naamw. bepaald voor te stellen?

Om een meerv. zelfst. naamw. bepaald voor te stellen, gebruikt men *de*.

6. Wat gebruikt men om een meerv. zelfst. naamw. onbepaald voor te stellen?

Om een meerv. zelfst. naamw. onbepaald voor te stellen heeft men geen lidwoord noodig.

XIV.

1. Wat noemt gij een bijvoegelijk naamw.?

Ieder woord, dat eene eigenschap of hoedanigheid van eene zelfstandigheid uitdrukt, is een bijvoegelijk naamwoord.

2. Heeft iedere zelfstandigheid *alle* eigenschappen en hoedanigheden te gelijk?
 Neen, de eene zelfstandigheid heeft deze en de andere weér die eigenschappen en hoedanigheden; sommige in hoogere mate of trap dan andere.
3. Kan men die verschillende trappen ook door het woord zelf uitdrukken?
 Ja, door achter het bijv. nw. eenen uitgang te plaatsen.
4. Welke uitgangen gebruikt men daarvoor?
 Daarvoor gebruikt men de uitgangen *er* en *st*.
5. Wanneer gebruikt men *er*?
 Men gebruikt *er* in eene vergelijking om aan te duiden, dat de eene zelfstandigheid de hoedanigheid of eigenschap in grootere mate bezit dan de andere.
6. Wanneer voegt men *st* achter een bvw?
 Men voegt *st* achter een bijv. naamw. om aan te duiden, dat eene zelfstandigheid de hoedanigheid in de hoogste mate bezit.

XV.

1. Wat zijn telwoorden?
 Telwoorden zijn woorden, die bepaald of onbepaald aanduiden van hoeveel zelfstandigheden er sprake is, waarom men de telwoorden ook in bepaalde en onbepaalde verdeeld.
2. Worden de bepaalde telwoorden ook weér verdeeld?
 Ja; zij worden verdeeld in hoofdtelwoorden en rangschikkende telwoorden; de laatstgenoemde worden van de eerstgenoemde gevormd.
3. Op welke wijze vormt men rangsch. van hoofdtelw.?

Men vormt rangsch. van hoofdtelw. door er *de* of *ste* achter te plaatsen.

4. Bij welke gebruikt men daartoe *de*, en bij welke *ste*?
Een vormt *eerste*, van *drie* komt *derde*, van *acht* komt *achtste*; overigens kan men als regel aannemen, dat de getallen van 1—20 *de* en al de anderen *ste* achter zich nemen.
5. Vormt men ook nog op andere wijze telwoorden van telwoorden?
 Ja; door verbinding met *maal*, *keer*, *werf*, *voud* of *voudig*.
6. Noem eens eenige *onbepaalde* telwoorden?
 Beide, al, elk, weinig, eenig, veel, ettelijke, sommige, iegelijk, ieder, heel, geheel, half, luttel, geen, enkel.

XVI.

1. Wat zijn voornaamwoorden?
 Voornaamw. zijn woorden, die gebruikt worden in de plaats van zelfstandige naamwoorden, soms ook wel van andere woorden en van geheele zinnen.
2. Hoe worden de voornaamw. verdeeld?
 De voornaamw. zijn zelfstandig of bijvoegelijk.
3. Wanneer zijn de voornw. zelfstandig?
 Wanneer de voornaamw. alleen als plaatsvervangers optreden, zijn ze zelfstandig.
4. Wanneer zijn ze bijvoegelijk?
 De voornw. zijn bijvoegelijk, wanneer ze tegelijk plaatsvervangend en als bijvoeging optreden.
5. Welke voornaamw. worden zelfstandig gebruikt?
Ik, mij, gij, u, hij, zich, hem, HAAR, wij, ONS, zij, hen, HUN, DEZE, DIE, DIT, DAT, GENE, degene,

hetgene, dezelve, hetzelfde, het, er, wie, WAT, WELK, dewelke, hetwelk, iemand, iets, niets, men, malkander en elkander.

6. Welke voornaamw. worden bijvoegelijk gebruikt?
Mijn, uw, zijn, HAAR, ONS, HUN, DEZE, DIE, DIT, DAT, GENE, dezelfde, hetzelfde, WAT EN WELK.

XVII.

1. Waarom zijn in de twee laatste antwoorden van de vorige les sommige woorden met een buitengewone letter geschreven?
 Opdat zij in het oog zouden vallen, wijl deze voornw. zoowel bijvoegelijk als zelfstandig gebruikt worden.
2. Welk is het geslacht der zelfstandige voornw.?
 Deze woorden hebben een geleend geslacht en getal en wel dat van de woorden, waarvoor ze in de plaats staan.
3. Welk is het geslacht der bijvoegelijke voornw.?
 Deze woorden hebben evencens een geleend geslacht, doch niet van het woord, waarvoor ze in de plaats, maar van het woord, waarbij ze als bijvoeging staan.
4. Zijn er nog meer woorden, die zoo een geleend geslacht hebben?
 Ja, ook de lidwoorden, de bijvoegelijke naamwoorden en de rangschikkende telwoorden hebben het geslacht van het zelfstandig naamwoord, waar ze bijgevoegd zijn.
5. Zijn er onder deze voornaamwoorden ook nog die bij hunne dienst als plaatsvervanger nog eene andere betrekking bekleeden?

Ja, er zijn er onder, die tevens de dienst van voegwoord doen.

6. Welke voornaamw. kunnen als zoodanig dienst doen, en hoe worden ze alsdan genoemd?

Men gebruikt als zoodanig: *die, dat, welk, hetwelk, dewelke, wie* en *hetgeen* en wanneer ze als voegw. dienst doen, heeten ze *betrekkelijke voornaamw.* Ook gebruikt men als zoodanig het woord *waar* (= WAT) met een voorzetsel verbonden.

XVIII.

1. Wat is vervoegen?

Vervoegen is een werkwoord in al zijne vormen opgeven.

2. Wat zijn werkwoorden?

Werkwoorden zijn in eigenlijken zin alleen de namen van werkingen; doch in meer algemeenen zin noemt men werkwoorden alle woorden, die voor vervoeging vatbaar zijn.

3. Waartoe dienen dan de woorden, die wel tot de werkwoorden gerekend worden en toch geene namen van werkingen zijn?

Deze woorden dienen om de beteekenis van de eigenlijke werkwoorden te wijzigen.

4. Hoe verdeelt men de eigenlijke werkwoorden naar hunne beteekenis?

Naar hunne beteekenis worden de werkwoorden verdeeld in *onzijdige, bedrijvende, lijdende, wederkeerende* en *onpersoonlijke*.

5. Hoe verdeelt men de werkwoorden naar hunnen vorm?

Naar den vorm worden ze verdeeld in *zwakke*, *sterke* en *onregelmatige*.

6. Wat valt er bij de werkwoorden nog meer op te merken?

Bij de werkw. merkt men nog op: *persoon*, *geslacht*, *tijd* en *wijze*.

XIX.

1. Wat zijn onzijdige werkwoorden?

Onzijdige werkwoorden zijn namen van werkingen, die van eene zelfstandigheid uitgaande, geene *zelfstandigheid* tot *rechtstreeksch doelwit* hebben.

2. Wat zijn bedrijvende werkwoorden?

Bedrijvende werkwoorden zijn namen van werkingen, die, van eene zelfstandigheid uitgaande, eene *zelfstandigheid* of meer tot *rechtstreeksch doelwit* hebben.

3. Wat noemt men een lijdend werkwoord?

Men noemt een werkwoord lijdend, wanneer het *rechtstreeksche doelwit der werking* als onderwerp wordt voorgesteld.

4. Wat noemt men wederkeerende werkwoorden?

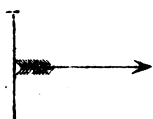
Men noemt een werkwoord wederkeerend, wanneer de zelfstandigheid, die de werking verricht tevens zelve het rechtstreeksche doelwit dier werking is. Dit kan op tweeërlei wijze plaats hebben.

5. Wat is een onpersoonlijk werkwoord?

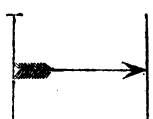
Een onpersoonlijk werkwoord is de naam eener werking, waarvan de zelfstandigheid, die haar verricht, niet genoemd wordt of niet genoemd kan worden.

6. Kunt gij deze onderscheidene werkingen ook aanschouwelijk voorstellen?

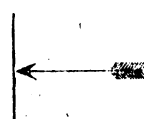
Wanneer men de zelfstandigheid, die de werking verricht, door eene loodlijn met een klein horizontaal lijntje er boven; de zelfstandigheid, die het doelwit der werking is, door eene loodlijn met een horizontaal lijntje er onder, en de werkingen door pijltjes voorstelt, dan kunnen zij op deze wijze voorgesteld worden :

onzijdig.

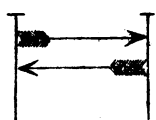
bedrijvend.

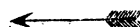
lijdend.

wederkeerend.

wederkeerig.

onpersoonlijk.

XX.

1. Wat noemt gij zwakke werkwoorden?

Zwakke werkwoorden zijn die, welke in hunnen stam steeds denzelfden klank behouden en wanneer men er *ge* voorplaatst geen *en* achter zich kunnen dulden.

2. Wat zijn sterke werkwoorden?

De sterke woorden dulden bij voorvoeging van *ge* wel *en* achter zich en veranderen meest allen in sommige tijden van wortelklank.

3. Wat zijn onregelmatige werkwoorden?

Onregelmatige werkwoorden zijn de zoodanige, welke in de vervoeging òf een medeklinker er bij krijgen, òf er een verliezen of er een voor eenen anderen verwisselen. Voorts veranderen ze ook op één na (het ww. *moeten*) allen van wortelklank.

4. Welke werkwoorden komen het meest in onze taal voor?

De meeste werkwoorden zijn zwak. Er zijn ongeveer 200 sterke, waarvan door voorvoegsels weér anderen gevormd worden. De Nederlandsche taal heeft 21 onregelmatige werkwoorden.

5. De Duitschers noemen hunne sterke ww. werkwoorden van den *ouden*, en de zwakke ww. werkwoorden van den *nieuwen* vorm; waarom doen zij dat?

De sterke werkwoorden zijn veel vroeger ontstaan dan de zwakke.

6. Waartoe dient de verandering van wortelklank bij de sterke werkwoorden?

De verandering van wortelklank bij de sterke werkw. dient om de beteekenis in betrekking tot den tijd te wijzigen.

XXI.

1. Hoevele spraakkunstige personen zijn er?

Er zijn drie personen: de *eerste*, de *tweede* en de *derde* persoon.

2. Wat noemt men den eersten persoon?

De *persoon, die spreekt* is de *eerste persoon*.

3. Wat is de tweede persoon?
De *tweede persoon* is die, *tot wien* men spreekt.
4. Wat is de derde persoon?
De *persoon, van wien* men spreekt, is de *derde persoon*.
5. Maar hoe kan men nu van werkwoorden zeggen, dat zij in den eersten, tweeden of derden persoon staan?
Eigenlijk is het onderwerp dier werking die persoon; doch wijl de verschillende persoon, door het onderwerp aangeduid, invloed heeft op den vorm des werkwoords, zoo heeft men die benaming ook op de werkw. zelve toegepast.
6. Verstaat men door spraakkunstigen persoon altijd den naam van eene persoonlijke zelfstandigheid? (V : 2)
Nee, zoo wel persoonlijke als onpersoonlijke zelfstandigheden kunnen als spraakkunstige persoon voorkomen.

XXII.

1. Hoe verdeelt men de tijden des werkwoords?
Men verdeelt de tijden des werkwoords in *voortdurende* en *geëindigde* tijden.
2. Hoe stellen de voortdurende tijden de werking voor?
De voortdurende tijden stellen de werking voor als in een gegeven tijdstip voortdurend.
3. Hoe stellen de geëindigde tijden de werking voor?
De geëindigde tijden stellen de werking voor als geëindigd op een gegeven tijdstip.
4. Kan men ze door verandering van wortelklank of door uitgangen in alle verschillende tijden voorstellen?

Neen, men heeft daartoe meestal oneigenlijke werkwoorden noodig. (XVIII : 3)

5. Welke oneigenlijke werkwoorden worden daartoe gebruikt ?

De werkwoorden *zullen*, *zijn* en *hebben*; doch in dit geval heeft *hebben* niet de beteekenis van *bezitten*, en *zijn* niet van *bestaan*.

6. Hoe vele tijden zijn er ?

Er zijn vier voortdurende en vier geëindigde tijden. Alleen twee der voortdurende worden zonder behulp der oneigenlijke werkwoorden gebruikt.

XXIII.

1. Noemt de namen der tijden ?

De *tegenwoordige*, de *verledene*, de *toekomende* en de *voorwaardelijke* tijd. Deze kunnen voortdurend of geëindigd wezen, zoodat er dus acht tijden zijn.

2. Hoe stelt de voortd. teg. tijd de werking voor ?

De *voort. teg. tijd* stelt de werking voor als nog *voortdurende*, terwijl *men spreekt*.

3. Hoe stelt de geëindigde teg. tijd de werking voor ?

De *geëindigde teg. tijd* stelt de werking voor *als reeds opgehouden hebbende*, terwijl *men spreekt*.

4. Hoe stelt de voortd. verl. tijd de werking voor ?

De *voortd. verl. tijd* stelt de werk. voor *als nog voortdurende*, terwijl *men* dit of dat *deed*.

5. Hoe stelt de geëindigde verl. tijd de werking voor ?

De *geëindigde verl. tijd* stelt de werking voor *als reeds opgehouden hebbende*, terwijl *men* dit of dat *deed*.

6. Hoe stelt de voortd. toek. tijd de werking voor ?

De *voortd. toek. tijd* stelt de werking voor *als nog voortdurende*, terwijl *men* dit of dat *zal doen*.

XXIV.

1. Hoe stelt de geëindigde toek. tijd de werking voor?
De *geëindigde toek. tijd* stelt de werking voor *als reeds opgehouden hebbende*, terwijl *men* dit of dat *zal doen*.
2. Hoe stelt de voortd. voorwaardelijke tijd de werking voor?
De *voortd. voorwaardelijke* tijd stelt de werking voor *als nog voortdurende*, *indien* dit of dat *geschied was*.
3. Hoe stelt de geëindigde voorwaardelijke tijd de werking voor?
De *geëindigde voorw. tijd* stelt de werking voor *als reeds opgehouden hebbende*, *indien* dit of dat *geschied was*.
4. Welken vorm geeft men aan het werkwoord, om den voortd. tegenw. tijd voor te stellen?
Om den voortd. teg. tijd eens werkwoords uit te drukken, onthoudt men zich van alles, wat dienen kan om de voorstelling des tijds te wijzigen.
5. Welken vorm geeft men aan het werkw. om den voortd. verl. tijd voor te stellen?
De zwakke werkwoorden nemen dan den uitgang *te* of *de* en de sterke veranderen daartoe den wortelklank volgens wetten, die uit den aard der taal voortvloeien.
6. Hoedanig stelt men de twee overige voortdurende tijden voor?
De voortd. toek. en voortd. voorw. tijd worden

gevormd door den teg. tijd en verl. tijd van het oneigenlijke werkw. *zullen* vóór den grondvorm des werkwoords te voegen.

XXV.

1. Hoe vormt men den geëindigden teg. en verl. tijd?
De geëindigde teg. tijd wordt gevormd door den teg. tijd van het oneigenlijke werkw. *hebben* vóór het deelwoord des vervoegden werkwoords te plaatsen. Voor den geëindigden verl. tijd gebruikt men alsdan den verl. tijd van *hebben*.
2. Hoe vormt men den geëindigden toek. en voorw. tijd?

Men gebruikt daartoe de zelfde tijden van het werkw. *zullen* als voor de voortd. tijden; doch in plaats van ze te laten volgen door den grondvorm van het vervoegde werkw., laat men ze volgen door het *deelwoord* daarvan en den *grondvorm* van *hebben* of *zijn*.

3. Gij hebt in de twee laatste vragen *hebben* of *zijn* gezegd; wanneer gebruikt gij het eene, en wanneer het andere?

Men gebruikt *zijn* wanneer het werkwoord meer een *toestand* dan een *werking* uitdrukt; in het tegenovergesteld geval *hebben*.

4. Ook hebt gij vroeger gezegd, (XXI : 5) dat de spraakkunstige personen, die de dienst van onderwerp doen, invloed hebben op den vorm des werkwoords; welke invloed is dat?

De verschillende personen geven ook aan het werkwoord een verschillenden uitgang; doch wijl men eigenlijk alleen het werkwoord in den voortd.

tegenw. of voortd. verl. tijd vervoegt, zoo zijn er alleen persoonsuitgangen voor deze twee tijden.

5. Ik meende, dat men het werkw. in 8 tijden vervoegde?

Ja, dit is ook zoo; doch vroeger (XXII : 5) is reeds gezegd, dat men bij die andere zes tijden den voortd. tegenw. en voortd. verl. van *hebben, zijn* en *zullen* gebruikt en die eigenlijk vervoegt, zoodat bij slot van rekening de achtervoeging van persoonsuitgangen slechts achter twee tijden geschiedt.

6. Welke zijn die persoonsuitgangen?

Voortd. teg. tijd.	Voortd. verl. tijd
Enk. { 1 { 2 t { 3 t	Enk. { 1 { 2 t { 3 t
Meerv. { 1 en { 2 t { 3 en	Meerv. { 1 en { 2 t { 3 en

XXVI

1. Hebben dan de werkw. *hebben, zijn* en *zullen* voor genoemde tijden ook deze uitgangen?
- Neen; de werkw. *hebben, zijn* en *zullen* zijn onregelmatig.
2. Dan is het wel noodig, dat men deze tijden van genoemde werkw. kan vervoegen; noemt ze.

Voortdurende tegenw. tijd.	
Enk. { 1 ik heb ik ben ik zal { 2 gij hebt gij zijt gij zult { 2 hij heeft hij is hij zal	

Meerv.	{	1	wij hebben	wij zijn	wij zullen
		2	gij hebt	gij zijt	gij zult
		3	zij hebben	zij zijn	zij zullen

Voortdurende verledene tijd.

Enk.	{	1	ik had	ik was	ik zou <i>of</i> zoude
		2	gij hadt	gij waart	gij zoudt <i>of</i> zoudet
		3	hij had	hij was	hij zou <i>of</i> zoude

Meerv.	{	1	wij hadden	wij waren	wij zouden
		2	gij hadt	gij waart	gij zoudt <i>of</i> zoudet
		3	zij hadden	zij waren	zij zouden

3. Gij noemdet als noodig ter beschouwing *persoon, getal, tijd* en **wijze**; hoeveel wijzen zijn er?

Er zijn vier wijzen: de *aantoonende*, de *aanvoegende*, de *gebiedende* en de *onbepaalde* wijs.

4. Hoe stelt de aantoonende wijze de werking voor?

De aantoonende wijze stelt de werking voor als **ongetwijfeld** *geschiedend, geschied zijnde of zulende geschieden.*

5. Hoe stelt de aanvoegende wijze de werking voor?

In stede van *ongetwijfeld*, stelt de aanv. wijs de werking als **wenschelijk** of als **mogelijk** voor.

6. Welken vorm neemt het werkwoord aan om deze wijze uit te drukken?

Daartoe neemt het werkwoord een toonlooze *e* tusschen den stam en den persoonsuitgang. (*)

XXVII

1. Hoevele tijden komen in de aanvoegende wijze voor?

(*) Bij den 3^{den} pers. enk. laat men dan den persoonsuitg. weg.

In de aanvoegende wijze komen vier tijden voor: de voortd. teg., de voortd. verl., de geëindigd tegenw. en de geëindigd verl. tijd.

2. Welken vorm hebben dan de onregelm. oneigenlijke werkw. *hebben* en *zijn*; want deze dient men te kennen om de geëindigde tijden te kunnen daarstellen?

Voortdurende tegenw. tijd van *hebben* en *zijn*.

Enk.	}	1	ik hebbe	ik zij
		2	gij hebbet	gij zijt
		3	hij hebbe	hij zij
Meerv.	}	1	wij hebben	wij zijn
		2	gij hebbet.	gij zijt
		3	zij hebben	zij zijn

Voortdurende verl. tijd van *hebben* en *zijn*.

Enk.	}	1	ik hadde	ik ware
		2	gij haddet	gij waret
		3	hij hadde	hij ware
Meerv.	}	1	wij hadden	wij waren
		2	gij haddet	gij waret
		3	zij hadden	zij waren

3. Welke is de gebiedende wijze?

De gebiedende wijze dient om den aangesprokene te **bevelen** of te **vermanen**.

4. Komen daarbij alle personen en tijden in aanmerking?

De gebiedende wijze komt alleen in den tegenwoordigen tijd voor en, omdat het den aangesproken persoon geldt, alleen in den 2^{den} persoon.

5. Welken vorm heeft dan het werkwoord?

In de gebiedende wijze heeft het werkwoord voor

den 2de pers, enk. geen uitgang, en is in het meerv. gelijk aan den 2^{den} pers. meerv. van den voortd. tegenw. tijd der aantoonende wijs.

6. Welke vormen brengt men tot de onbepaalde wijs?

Men brengt tot de onbepaalde wijs:

a. den grondvorm des werkwoords.

b. den grondvorm des werkwoords met achtergevoegd *de*, bedrijvend deelwoord genaamd.

c. den stam des werkwoords met voorgevoegd *ge* en achtergevoegd *d*, *t* of *en*, lijdend deelwoord genaamd.

XXVIII

1. Zegt nu eens de vervoeging op van het zwakke bedrijvende werkwoord *erven*.

AANTOONENDE WIJZE (*)

<i>V. tw. t.</i>	<i>V. vl. t.</i>	<i>V. tk. t.</i>	<i>V. vw. t.</i>
ik erf	ik erfde	ik zal	ik zou
gij erft	gij erfdet	gij zult	gij zoudt
hij erft	hij erfde	hij zal	hij zou
wij erven	wij erfden	wij zullen	wij zouden
gij erft	gij erfdet	gij zult	gij zoudt
zij erven	zij erfden	zij zullen	zij zouden

(*) De drie verschillende soorten van letters voor de uitgangen gebruikt, duiden het verschil aan van uitgangen voor den *persoon*, den *tijd* of de *wijze*.

<i>G. tw. t.</i>	<i>G. vl. t.</i>	<i>G. tk. t.</i>	<i>G. vw. t.</i>
ik heb	ik had	ik zal	geërfd ik zou
gij hebt	gij hadt	gij zult	geërfd zij zoudt
hij heeft	geërfd hij had	geërfd hij zal	geërfd hij zou
wij hebben	geërfd wij hadden	geërfd wij zullen	geërfd wij zouden
gij hebt	geërfd zij hadden	geërfd zij zullen	geërfd zij zouden
zij hebben	geërfd zij hadden	geërfd zij zullen	geërfd zij zouden

AANVOEGENDE WIJZE

<i>V. tw. t.</i>	<i>V. vl. t.</i>
ik erve	ik erfde
gij ervet	gij erfdet
hij erve	hij erfde
wij erven	wij erfden
gij ervet	gij erfdet
zij erven	zij erfden

<i>G. tw. t.</i>	<i>G. vl. t.</i>
ik hebbe	ik hadde
gij hebbet	gij haddet
hij hebbe	hij hadde
wij hebben	wij hadden
gij hebbet	gij haddet
zij hebben	zij hadden

GEBIEDENDE WIJZE

erf
erft

ONBEPAALENDE WIJZE

Grondvorm	erven
Bedrijvend deelw.	ervende
Lijdend	geërfd.

2. Zijn er ook zwakke werkw., die van de opgegeven vervoeging verschillen?

Ja, er zijn nog zwakke werkw., die in den voortdurend verleden tijd tot tijdsuitgang *te* in plaats van *de* en in het Lijdend deelw. eene *t* in plaats van eene *d* hebben.

3. In welke opzichten is een sterk werkw. van de opgegevene vervoeging verschillend?

Wijl de sterke werkw. den voortd. verl. tijd aanduiden door wijziging van wortelklank, zoo zijn ze, voor zooverre ze zulks doen, de tijdsuitgangen *de* en *te* niet noodig.

In het lijdend deelw. veranderen velen ook den wortelklank en hebben aldaar steeds *en* in plaats van *d* of *t*.

4. In welk opzicht verschilt de vervoeging van een lijdend werkw. van de opgegevene?

Een lijdend werkw. bestaat uit het oneigenlijke werkw. *worden* (niet in de beteekenis van *onvolkomen zijn*) en een lijdend deelw. Men vervoegt dan het werkw. *worden* en voegt daar telkens het lijdend deelw. bij.

5. Wat is in de vervoeging het kenmerk van de wederkeerige werkw.?

Men voegt er bij voor den

1 ^{sten}	pers. E.	mij
2 ^{de}	„	„ u
3 ^{de}	„	„ zich

1 ^{ste}	pers. M.	ons
2 ^{de}	„	„ u
3 ^{de}	„	„ zich of elkander

6. Waardoor zijn in de vervoeging de onpersoonlijke werkw. van de anderen onderscheiden?

De onpers. werkw. worden alleen vervoegd in den 3^{den} pers. van 't enkelvoud en hebben dan tot spraakkunstig onderwerp *het* of *er*.

XXIX.

1. In de V. tw. t. van de Aanv. wijze van 't werkw. erven hebt gij *wij erven* gezegd; moet dit niet zijn *wij erveen*? Hebt gij daar de *e*, die de aanv. wijze kenmerkt, niet weggelaten?

Dat moet zijn *wij erven*. Wanneer er door de vervoeging twee toonlooze *e*'s naast elkander zouden komen te staan, laat men er een van weg.

2. Wanneer de laatste letter van den stam eens werkwoords reeds uitgaat op *t* of *d*, zet gij er dan *te* of *de* achter, of laat gij dan ook eene *t* of *d* weg?

Wanneer de laatste letter van den stam eens zwakken werkwoords eene *t* of *d* is, plaats men er toch *te* of *de* achter, omdat anders de 1ste en 3de pers. Meerv. gelijk zouden zijn aan dezelfde personen van den voortd. Teg. tijd.

3. Geef de vervoeging op van de werkw. *kunnen*, *mogen* en *willen* in den voortd. teg. tijd.

Aantoonende wijs.

Ik kanmag.....wil
 gij kunt.....moogt...wilt
 hij kan.....mag.....wil
 wij kunnen...mogen..willen
 gij kunt.....moogt...wilt
 zij kunnen...mogen..willen

Aanvoegende wijs.

Ik kunne.....moge.....wille
 gij kunnet....moget...willet
 hij kunne.....moge....wille
 wij kunnet....mogen..willen
 gij kunnet....moget...willet
 zij kunnen...mogen...willen

4. Geef met uitzondering van *hebben, zijn en zullen* de vervoeging op van al de onreg. werkw. in den voortd. verl. tijd.

kunnen mogen willen komen moeten weten durven

ik kon . . . mocht . . . wou . . . kwam . . . moest . . . wist . . . dorst

gij kondt . . . mocht . . . woudt . . . kwaamt . . . moest . . . wist . . . dorst

hij kon . . . mocht . . . wou . . . kwam . . . moest . . . wist . . . dorst

wij konden . mochten . wilden . kwamen . moesten . wisten . dorsten

gij kondt . . . mocht . . . woudt . . . kwaamt . . . moest . . . wist . . . dorst

zij konden . mochten . wilden . kwamen . moesten . wisten . dorsten

brengeu denkeu koepu zoekeu werkeu doeu

ik bracht . . . dacht . . . kocht . . . zocht . . . wrocht . . . deed

gij bracht . . . dacht . . . kocht . . . zocht . . . wrocht . . . deedt

hij bracht . . . dacht . . . kocht . . . zocht . . . wrocht . . . deed

wij brachten . . dachten . . kochten . . zochten . . wrochten . . deden

gij bracht . . . dacht . . . kocht . . . zocht . . . wrocht . . . deedt

zij brachten . . dachten . . kochten . . zochten . . wrochten . . deden

zien staan slaan gaan plegen

ik zag stond sloeg ging placht

gij zaagt stondt sloegt gingt placht

hij zag stond sloeg ging placht

wij zagen stonden sloegen gingen plachten

gij zaagt stondt sloegt gingt placht

zij zagen stonden sloegen gingen plachten

5. Welke zijn de lijdende deelwoorden, die van de onregelmatige ww. gevormd worden?

Gewild, gehad (van *hebben*), geweest (van *zijn*), gekomen, geweten, gedurfd, gebracht, gedacht, gekocht, gezocht, gewerkt, gedaan, gegaan, geslagen, gestaan, gezien.

6. Hebt gij niet de deelw. van *plegen, kunnen zullen, mogen en moeten* vergeten?

Van *plegen* (in de beteekenis van DE GEWOONTE HEBBEN) en *zullen* worden de lijd. deelw. niet

gebezigd, en men gebruikt voor deelw. van *mogen*, *kunnen* en *moeten* den grondvorm dier werkwoorden.

XXX.

1. Waartoe dienen de bijwoorden?
De bijwoorden dienen ter bepaling van werkwoorden, bijvoegelijke naamwoorden of andere bijwoorden.
2. Wat drukken zij hoofdzakelijk uit, wanneer zij bij werkwoorden gevoegd zijn?
Zij duiden, bij werkwoorden gevoegd, meeren-deels *plaats*, *tijd*, *manier* of *oorzaak* van eene werking of een toestand aan.
3. Wat duiden zij aan bij bvnw. gevoegd?
Bij bijvoegelijke naamwoorden gevoegd duiden zij een graad van de hoedanigheid of van de eigenschap aan, die door achtervoeging van *er* of *st* niet uitgedrukt konde worden.
4. Tot welk einde plaatst men ze bij andere bijw.?
Men plaatst ze bij andere bijw., om daarvan de beteekenis te wijzigen.
5. Valt er bij de bijwoorden ook nog iets bijzonders op te merken?
Ja, en wel, dat onderscheidene bijwoorden even als de bijv. nw. vatbaar zijn om *er* of *st* achter zich te nemen. (XIV : 5 en 6.)
6. Welke hoofdsoorten van bijwoorden zijn er?
Er zijn bijwoorden van *tijd*, van *plaats*, van *manier* en van *oorzaak*.
7. Hoe noemt gij de bijwoorden, wanneer zij *niet* tot bepaling van *het gezegde*, maar tot bepaling van een bijv. nw. of bijwoord dienen?
Bijwoorden, die ter bepaling van een bijvoege-

lijk nw. of van een ander bijwoord dienen, zijn bijwoorden van *graad*. (*)

XXXI.

1. Wat zijn voorzetsels ?
 Voorzetsels zijn woorden, die, gevolgd van een zelfstandig naamw. of zelfstandig voornaamw., met behulp daarvan de dienst van bijwoord en ook wel van bijvoeging (XXXIV : 5) verrichten.
2. Volgt dit zelfst. nw. of voornw. er altijd onmiddelijk op ?
 Wat het zelfstandig naamwoord aangaat, dit wordt meestal door een lidwoord en veeltijds door een bijvoegelijk woord voorafgegaan. Het zelfstandig voornaamwoord wordt er onmiddelijk door gevolgd, met uitzondering van de voornaamwoorden *er* en *daar* (= DAT), die door het voorzetsel gevolgd worden.
3. Valt daarbij nog iets op te merken ?
 Daarbij valt op te merken, dat het voornaamwoord *daar* altijd met het voorzetsel tot een samengesteld woord verbonden wordt.
4. Worden de voorzetsels ook niet met het voornaamwoord *waar* (= WAT) verbonden ?
 Ja, de voorzetsels worden ook wel met het voornaamwoord *waar* verbonden. De daardoor gevormde samenstellingen doen dan meestal de dienst van betrekkelijke voornaamw., waarom ze

(*) Vele bijwoorden van *graad* worden ook bij de werkwoorden gebezigd: Ik heb ZEER *geijverd* voor den Heer, den God der heirscharen (1 Kon. 19 : 14.

daaronder ook gerangschikt worden. In eene andere beteekenis staan *daar* en *waar* ook wel eens achter het voorzetsel *van*, doch zijn daarmede dan toch tot één woord verbonden.

5. Wat zijn tusschenwerpsels?

Tusschenwerpsels zijn woorden, die de spreker of schrijver bij zekere aandoening of gewaarwording hier en daar in zijne gedachtenuiting doet voorkomen.

6. Welke betrekking bekleeden ze in den zin?

De tusschenwerpsels bekleeden in den zin geene betrekking; hier en daar worden ze in een betoog op zich zelf staande aangetroffen; doch in dat betoog kunnen zij met die zinnen een schoon geheel vormen.

XXXII.

1. Wat zijn voegwoorden?

Voegwoorden zijn woorden, die dienen om volzinnen of zinnen aan elkander te verbinden.

2. Hoe verdeelt men de voegwoorden?

Naar den aard der verbinding, die ze bewerkstelligen, zijn ze *nevenschikkend* of *onderschikkend*.

3. Welke verbinding wordt door de nevenschikkende voegwoorden daargesteld?

Wanneer twee zinnen door een nevenschikkend voegwoord verbonden zijn, hangen dezen niet van elkander af.

4. Welke verbinding wordt daargesteld door een onderschikkend voegwoord?

Wanneer twee zinnen door een onderschikkend voegwoord verbonden zijn, hangt de zin, die met dat voegwoord begint, van den anderen zin af.

5. Wanneer hangt een zin van een anderen af?
Een zin hangt van een anderen zin af, wanneer hij daarin de dienst doet van *onderwerp*, *voorwerp*, *bijvoeging*, *bepaling*, *datief* of *predikaat*.
6. Wat zijn dat allen voor namen, die ge daar noemt?
Onderwerp, voorwerp, bijvoeging, bepaling, datief en predikaat zijn benamingen, die voorkomen in de Redekunstige ontleding.

XXXIII.

1. Wat verstaat gij door het onderwerp van den zin?
Het onderwerp van den zin is datgene, waarover in den zin gehandeld wordt.
2. Wat komt na het onderwerp eerstens in aanmerking?
Het gezegde of datgene, wat van het onderwerp gezegd wordt, komt na het onderwerp in aanmerking.
3. Welk woord komt altijd in het gezegde voor?
In het gezegde komt altijd een woord voor, dat voor vervoeging vatbaar is.
4. Wanneer bestaat het gezegde alleen uit zoodanig een woord?
Het gezegde bestaat alleen uit zoodanig een woord, wanneer dat woord een eigenlijk werkw. is. (XVIII : 2 en 3).
5. Wanneer is het vervoegde woord gevolgd door een ander werkwoord?
Het vervoegde woord komt door een ander werkwoord gevolgd voor, wanneer dat vervoegde woord dient tot wijziging van beteekenis van het daarop volgende werkw., welk laatste werkwoord het eigenlijke gezegde is.
6. Wanneer is het vervoegde woord gevolgd door een zelfstandig naamwoord, voornaamwoord of bij-

voegelijk naamwoord?

Wanneer het vervoegde woord is een der woorden : ZIJN (niet in de beteekenis van *bestaan*), WORDEN (in de beteekenis van *aanvankelijk* ZIJN), SCHIJNEN (in de beteekenis van *naar alle waarschijnlijkheid* ZIJN), en BLIJVEN (in de beteekenis van *bij voortdoring* ZIJN), dan volgt daarop een znw. een vnw. of een bnw.

XXXIV.

1. Draagt het znw., vnw. of bnw. achter een van bovengenoemde vier werkw. voorkomende ook nog een bijzonderen naam?

Het woord, dat als deel van het gezegde op *zijn*, *worden*, *blijven* of *schijnen*, in bovengenoemde beteekenis volgt, wordt *predikaat* genoemd.

2. Wat noemt gij het voorwerp van den zin?

Het rechtstreeksche doelwit der werking wordt het voorwerp genaamd, waaruit volgt, dat alleen dan een voorwerp in een zin voor kan komen, wanneer het gezegde een bedrijvend of wederkerend (ook wederkeerig) werkwoord is (XIX : 6).

3. Wat verstaat gij door den datief?

De datief is die zelfstandigheid, waaraan het rechtstreeksche doelwit der werking door den verrichter van de werking wordt gegeven of ontnomen.

4. Wat verstaat gij door eene bepaling in den zin?

De bepaling is meestal de aanwijzing van den tijd, de plaats, de manier of de oorzaak van de werking of van den toestand, die door het gezegde wordt uitgedrukt. (*)

(*) Zie XXX : 2, — XXXI : 1 en — XXXVI : 4.

5. Wat noemt gij bijvoeging?

Iedere nadere verklaring of aanwijzing bij den naam eener zelfstandigheid heet bijvoeging.

6. Hoe worden de onderscheidene reeds genoemde beuamingen, die in de zinsontleding voorkomen, genoemd?

Onderwerp, gezegde, voorwerp, datief, bepaling en bijvoeging worden de termen van den zin genoemd.

XXXV.

1. Kunnen deze termen ook nog verschillend zijn?

De termen kunnen eenledig, tweeledig en veelledig zijn.

2. Geef een zin, waarin alle termen als eenledige voorkomen, en ontleed dien.

Hij heeft mij gisteren eene nieuwe lei gegeven.
heeft gegeven eenl. gezegde.

hij eenl. onderw. van *geven*.

mij eenl. datief van *geven*.

gisteren eenl. tijdbepaling van *geven*.

eene lei eenl. voorw. van *geven*.

nieuwe eenl. bijvoeging bij *lei*.

3. Nu een zin, waarin alle termen twee- of veelledig zijn.

Hein, Klaas en Jan hebben ons en hun gisteren en van daag nieuwe en oude leien en schriften geleend en gegeven.

hebben geleend en gegeven tweeledig gezegde.

Hein, Klaas en Jan driel. onderw. van *leenen en geven*.

ons en hun tweeledige datief van *leenen en geven*.

- gisteren en van daag . . . tweel. tijdbepaling van
leenen en geven.
- leien en schriften tweel. voorw. van *leenen*
en geven.
- nieuwe en oude tweel. bijvoeging bij *leien*
en schriften.
4. Hoedanig kan het gezegde nog meer zijn?
Het gezegde is voorts *bevestigend, ontkennend,*
vragend bevestigend of *vragend ontkennend.*
5. Geef van ieder een voorbeeld?
Jan *woont* hier (bev. gez.)
Jan *woont niet* hier. . . . (ontk. gez.)
Woont Jan hier? (vrag. gez.)
Woont Jan *niet* hier? (vrag. ontk. gez.)
6. Geef een voorbeeld, dat een zin de dienst doet
van onderwerp?
Die eenen mensch bestraft, zal achterna gunst
vinden.
zal vinden eenl. bev. gez.
Die eenen mensch bestraft eenl. onderw. van *vin-*
den.
achterna eenl. tijdbepaling van
vinden.
gunst eenl. voorw. van *vinden.*

XXXVI.

1. Geef een voorbeeld, dat een zin de dienst doet
van predikaat.
Gij wordt niet, wat gij u voorstelt.
wordt niet, wat gij u voorstelt eenl. ontk. gezegde.
gij eenl. onderw. van *niet worden, wat gij u voorstelt.*

2. Geef een volzin, waarin een zin de dienst doet van voorwerp?

Zeg niet eenl. ontk. gezegde.

Ik zal het kwaad vergelden eenl. voorw. van *niet zeggen.*

3. Geef een volzin op, waarin een zin de dienst doet van datief.

Ik zal het geven, wien ik wil.

zal geven eenl. bev. gezegde.

Ik eenl. onderwerp van *geven.*

het eenl. voorwerp van *geven.*

wien ik wil. eenl. datief van *geven.*

4. Geef een volzin op, waarin een zin de dienst doet van bepaling?

Verblijd u niet, als uw vijand valt, opdat het de Heer niet zie.

Verblijd niet eenl. ontk. gezegde.

u eenl. voorw. van *niet verblijden.*

als uw vijand valt eenl. tijdbep. van *niet verblijden.*

opdat het de Heer niet zie eenl. oorzaakbep. van *niet verblijden.*

5. Geef een volzin op, waarin een zin de dienst doet van bijvoeging?

De loopers, die op snelle kemelen reden en op muilen, togen snellijk uit.

De loopers eenl. onderw. van *uittijen.*

togen uit eenl. bev. gezegde.

die op snelle kemelen reden en op muilen *tweel. bijv. bij loopers.*

suellijk eenl. manierbep. van *uittijen.*

6. Hoe noemt men in het algemeen de zinnen, die in een volzin, de dienst van een term verrichten?

De zinnen, die in een volzin de dienst van een term verrichten, heeten afhankelijke zinnen en wel onderwerpelijke, voorwerpelijke, bepalende, bijvoegelijke, datiefs- of predikaatszinnen, al naar gelang van de dienst, die ze verrichten.

XXXVII.

1. Hoe noemt men den zin, waarvan de afhankelijke zin afhangt.

Wanneer de zin, waarvan een andere zin afhangt, niet zelf afhankelijk is, wordt hij hoofdzin genaamd.

2. Zijn de in de vorige vragen opgegevene zinnen geheel ontleed?

Neen, men behoort ook nog de afhankelijke zinnen te ontleden.

3. Ontleed den volgende zin: *Die God aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid.*

a. Moeten aanbidden eenl. bev. gezegde.

Die God aanbidden . eenl. onderw. van *moeten aanbidden.*

Hem eenl. voorw. van *moeten aanbidden.*

in geest en waarheid eenl. manierbep. van *moeten aanbidden.*

b. Aanbidden eenl. bev. gezegde.

Die eenl. onderw. van *aanbidden.*

God eenl. voorw. van *aanbidden.*

4. Welke afhankelijke zinnen worden door voornaamw. aan een anderen zin verbonden?

De bijvoegelijke zinnen worden door voornaamwoorden aan een anderen zin verbonden.

5. Welke zinnen worden door onderschikkende voegwoorden aan een anderen zin verbonden?

De bepalende zinnen worden door onderschikkende voegwoorden aan een anderen zin verbonden.

6. Hoe worden de overige afhankelijke zinnen aan aan andere zinnen verbonden?

De onderwerpelijke, voorwerpelijke, predikaats- en en datiefszinnen worden door voegwoorden of voornaamwoorden aan andere zinnen verbonden; doch deze voornaamwoorden zijn geene betrekkelijke, zoodat dus door deze omschrijving die van XVII : 6 beperkt wordt.

XXXVIII.

1. Wanneer staat een zelfstandig naamwoord of zelfstandig voornaamw. in den eersten naamval (*Nominatief*)?

Een znw. of zelfst. vnw. staat in den eersten naamval, wanneer het de dienst doet van onderwerp of van predikaat.

2. Wanneer staat een znw. of zelfst. vnw. in den tweeden naamval (*Genitief*)?

Een znw. of zelfst. vnw. staat in den tweeden naamval, wanneer er VAN voor gedacht kan worden.

3. Wanneer staat een znw. of zelfst. vnw. in den derden naamval (*Datief*)?

Een znw. of zelfst. vnw. staat in den derden naamval, wanneer er AAN voor gedacht kan worden.

4. Wanneer staat een znw. of zelfst. vnw. in den vierden naamval (*Accusatief*)?
Een zelfst. nw. of zelfst. vnw. staat in den vierden naamval, wanneer het de dienst doet van voorwerp of dat het onder de beheersching staat van een voorzetsel.
5. Bij welke woorden is er nog meer sprake van een naamval?
De lidwoorden, bijvoegelijke naamwoorden, bijvoegelijke voornaamwoorden en rangschikkende telwoorden hebben een *geleenden* naamval.
6. Aan welke woorden ontleenen ze dien naamval?
Zij hebben denzelfden naamval als de woorden, waarbij ze als bijvoeging voorkomen.

XXXIX.

1. Welke veranderingen ondergaan de zelfstandige naamwoorden door den naamval, waarin ze staan?
De mann. en onz. enkelvoudige znw. nemen in den tweeden naamval eene s, en in den derden naamval eene e achter zich, ofschoon deze e veeltijds kan worden weggelaten. Overigens ondergaan ze daardoor geene verandering.
2. Welke veranderingen ondergaat daardoor het bepalend lidwoord?

Het volgende tafeltje doet zulks duidelijk zien :

	Enkelvoud.		Meervoud	
	Mann.	vrouw.	onz.	voor de 3 geslachten.
1 ^{ste}	nv. de	de	het	de
2 ^{de}	nv. des	der	des	der
3 ^{de}	nv. den	der	den	den
4 ^{de}	nv. den	de	het	de

3. Hebt gij hierbij ook nog eene opmerking?

Ja, voor den derden naamval O. E. schrijft men in den gewonen stijl doorgaans **HET** in plaats van **DEN**; doch dan kan de **E** niet achter het znw. komen.

4. Hebt gij nog meer op te merken?

Ja, velen verkiezen **DE** in plaats van **DEN** voor den derden naamval meervoud van het vrouwelijk geslacht.

5. Hoe is de verbuiging van het bijvoegelijk voor-naamwoord? (XVI : 6)

Om dezen te kunnen verbuigen kan men het volgende voorbeeld volgen :

	Enkelvoud.			Meervoud
	M.	V.	O.	voor de 3 geslachten.
1 ^{ste} nv.	mijn	mijne	mijn	mijne
2 ^{de} nv.	mijns	mijner	mijns	mijner
3 ^{de} nv.	mijnen	mijner	mijnen	mijnen
4 ^{de} nv.	mijnen	mijne	mijn	mijne

6. Hebt gij hierbij ook iets op te merken?

Ja, hetgeen in de 3de en 4de vraag dezer les werd gezegd aangaande het lidw. heeft ook betrekking op de bijv. vnw. dat wil zeggen, dat *mijn* O. E. 3de nv. dan **MIJN** en *mijnen* V. M. 3de nv. dan **MIJNE** wordt.

XL.

1. Kunt gij alle bijv. vnw. naar bovengegeven model vervoegen?

Ja, doch met de volgende uitzonderingen. Van **DEZELFDE** en **HETZELFDE** wordt het eerste deel der samenstelling (*de* of *het*) als het lidwoord verbo-

gen en het laatste deel (*zelfde*) als een bijv. naamw. (zie XL : 5). De vnw. WAT en GENE, *bijvoegelijk gebruikt*, worden niet verbogen; men kan daarvoor dan *welk* en *die* gebruiken. DEZE en DIE veranderen ook te veel om ze naar het gegeven voorbeeld te verbuigen.

2. Geef dan de verbuiging van *deze*.

		Enkelvoud.	Meervoud
		M. V. O.	voor de 3 geslachten.
1 ^{ste}	nv. deze	deze dit	deze
2 ^{de}	nv. dezes	dezer dezes	dezer
3 ^{de}	nv. dezen	dezer dezen <i>of</i> dit	dezen
4 ^{de}	nv. dezen	deze dit	deze

3. Geef ook de verbuiging van *die*.

		Enkelvoud.	Meervoud
		M. V. O.	voor de 3 geslachten.
1 ^{ste}	nv. die	die dat	die
2 ^{de}	nv. diens	dier diens	dier
3 ^{de}	nv. dien	dier dien <i>of</i> dat	dien
4 ^{de}	nv. dien	die dat	die.

4. Welke is de verb. van het onbep. lidw. *een*?

Het lidw. EEN wordt vervoegd als MIJN; doch er is natuurlijk geen meervoudigen vorm van.

5. Welke veranderingen ondergaan de bijv. nw. en de rangschikkende telw. door de verbuiging?

De bijv. nw. en rangsch. telw. staan altijd tusschen een der reeds behandelde woorden en het zelfst. nw. Wanneer een der reeds behandelde woorden s, n of EN achter zich krijgt, neemt het bv. nw. of rangsch. telw. n of EN achter zich.

6. Worden de bijv. nw. en rangsch. telw. altijd op de opgegevene wijze verbogen?

Neen, de opgegevene verbuiging dezer woorden

was de *zwakke*; er is nog eene andere, de *sterke* genaamd, welke nog voorkomt in uitdrukkingen, die uit vroegere dagen ongeschonden bewaard gebleven zijn.

XLI.

1. Geef de verbuiging op van het zelfst. voornw. voor den 1sten persoon. (Zie les XXI.)

Enkelvoud.	Meervoud.
1 ^{ste} nv. ik	wij <i>of</i> we
2 ^{de} nv. mijner <i>of</i> mijns	onzer <i>of</i> ons
3 ^{de} nv. mij <i>of</i> me	ons
4 ^{de} nv. mij <i>of</i> me	ons.

2. Geef de verb. op van het zelfst. vnw. van den 2^{den} persoon.

Enkelv.	Meerv.
1 ^{ste} nv. jij <i>of</i> je	gij <i>of</i> ge
2 ^{de} nv. joues	uwer <i>of</i> uws
3 ^{de} nv. jou <i>of</i> je	u
4 ^{de} nv. je <i>of</i> jou	u.

3. Geef de verb. op van het zelfst. vnw. van den 3^{den} pers. mann.

1 ^{ste} nv. hij	zij <i>of</i> ze
3 ^{de} nv. zijner <i>of</i> zijns	hunner <i>of</i> huns
3 ^{de} nv. hem <i>of</i> zich	hun <i>of</i> zich
4 ^{de} nv. hem <i>of</i> zich	hen, zich <i>of</i> ze.

4. Nu van het zelfst. vnw. van den 3^{den} pers. vrouwelijk geslacht.

1 ^{ste} nv. zij <i>of</i> ze	zij <i>of</i> ze
2 ^{de} nv. harer <i>of</i> haars	harer <i>of</i> haars
3 ^{de} nv. haar <i>of</i> zich	haar <i>of</i> zich
4 ^{de} nv. haar, zich <i>of</i> ze	haar, zich <i>of</i> ze.

5. Hoe verbuigt gij de overige *zelfst* voornaamw. (XVI : 5)?

Dezen worden, wat de verbuiging aangaat, in twee groepen verdeeld. Tot de eerste behooren : WIE, DEZE, DIE, DIT, DAT, GENE, DEGENE, HETGENE, DEZELVE, HETZELVE, DEWELKE en HETWELK. Zij worden, *zelfstandig gebruikt*, verbogen, alsof ze bijvoegelijk waren. (Zie XL : 1, 2 en 3); doch *deze* en *gene* hebben dan voor 't meerv., *dezen* en *genen* in den 1sten en 4^{den} nv.

6. En de tweede groep?

Tot de 2de groep behooren : HET, ER, IETS, NIETS en WAT, welke in alle naamvallen denzelfden vorm behouden; MEN, dat alleen in den eersten naamval gebruikt wordt; voorts IEMAND, NIEMAND, ELKANDER en MALKANDER, welke in alle naamvallen gelijk blijven, behalve in den 2^{den}, waarin ze eene s achter zich nemen.

XLII.

1. Welke zijn de achtervoegsels, die gebruikt worden om ZELFSTANDIGE NAAMW. van *bijvoegelijke nw.* te vormen? (*)

Om van *bvnw.* *znw.* te vormen, bezigt men de achtervoegsels *aard*, *ling*, *ik*, *erik*, *te*, *heid*, *ernij*, *nis*, *schap* en *dom*.

2. Welke zelfstandigheidsnamen vormt men door *aard*, *ling*, *ik* of *erik* achter een *bvnw.* te plaatsen?

(*) Voor deze en de volgende lessen tot aan de 53ste is het bepaald noodig, dat de leerling voorbeelden ter toepassing zoekt. Men merke bij deze lessen tevens op, hoe een achtervoegsel tot meer dan een doeleinde gebezigd kan worden.

Door *aard, ling, ik* of *erik* achter een *bnw.* te plaatsen vormt men namen van personen, die de eigenschap of hoedanigheid, door dat *bijv.* uitgedrukt, bezitten.

3. Welke zelfstandigheidsnamen vormt men door *te, heid, ernij, nis, schap* of *dom* achter een *bnw.* te voegen?

Door aanhechting van *te, heid, ernij, nis, schap* of *dom* achter een *bnw.* stelt men de eigenschap of hoedanigheid, door genoemd *bijv.* uitgedrukt, als eene zelfstandigheid voor (V : 5).

4. Welke zijn de achtervoegsels, die gebruikt worden om ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN van *werkwoorden* te vormen?

De achtervoegsels *aar, aard, ling, er, el, eel, de, te, ing, nis, schap, sel, sem, st* en *t* dienen om zelfst. *nw.* van *werkw.* te vormen.

5. Welke zelfstandigheidsnamen vormt men door *aar, aard, ling* of *er* achter *werkwoorden* te voegen?

Door *aar, aard, ling* of *er* achter *werkw.* te voegen vormt men namen van personen, die de werking, door het *werkw.* aangeduid, verrichten of ondergaan.

6. Welke zelfstandigheidsnamen vormt men door *er, el* of *eel* achter een *werkwoord* te voegen?

Door de aanhechting van *er, el* of *eel* achter een *werkwoord* vormt men namen van werktuigen, waarmede men de werking, door het *werkw.* uitgedrukt, kan verrichten.

XLIII.

1. Welke *zelfstandigheidsnamen* vormt men door *de,*

te, ing, nis of *schap* achter een werkwoord te voegen?

Door de aanhechting van *de, te, ing, nis* of *schap* achter een werkwoord stelt men de werking, door het ww. uitgedrukt, zelfstandig voor.

2. Welke zelfstandigheidsnamen vormt men door achtervoeging van *sel, sem, st* en *t* achter een werkw. ?

De znw., die door achtervoeging van *sel, sem, st* of *t* van ww. gevormd zijn, duiden het voortbrengsel aan van de werking, door het ww. uitgedrukt, terwijl die op *sel* soms de naam zijn van het middel om genoemde werking te kunnen verrichten.

3. Door welke achtervoegels vormt men ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN van *zelfstandige naamwoorden* ?

Door achter znw. *in, es, aar, ing, aan, er, ier, ist, ling, dom, schap, ij, erij, heid, je, tje, pje, ke, ske, lijn, kijn* of *el* te voegen vormt men nieuwe zelfst. nw.

4. Welke zelfstandigheidsnamen vormt men door *in* of *es* achter een znw. te voegen ?

Door achtervoeging van *in* of *es* achter een mannelijke persoons- of diernaam vormt men vrouwelijke persoons- of diernamen.

5. Achter welke zelfst. nw. voegt men *aar, ing, aan* of *er*, en met welk doel doet men zulks ?

Men voegt *aar, ing, aan* of *er* achter namen van landen, steden of dorpen en vormt daardoor persoonsnamen, die woonplaats of afkomst van den aldus genoemden persoon aanduiden.

XI.V.

1. Met welk doel vormt men zelfst. nw. van znw. door achtervoeging van *ier, ist* of *ling* ?

Men voegt *ier* of *ist* achter den naam van die zaak, die in de eerste plaats tot iemands bedrijf behoort, zoodat dus een zoodanig gevormde naam een persoonsnaam is, die de bezigheid des persoons uitdrukt, terwijl het zelfst. nw., waarachter men *ling* voegt, de naaste omgeving van dien persoon aanduidt.

2. Waartoe dienen de uitgangen (*i*)*aan* of *ist* nog meer achter zelfst. naamwoorden?

Aan of *ist* achter eigene persoonsnamen gevoegd, worden gebruikt als eer- of scheldnamen van hen, die de richting van bedoelden persoon volgen.

3. Waartoe plaatst men *dom*, *schap*, *ij*, *erij*, of *heid* achter zelfst. nw.?

Dom, *schap*, *ij*, *erij* of *heid* achter den naam eens persoons gevoegd, duidt aan, wat *aan*, *tot* of *bij* bedoelden persoon behoort. Met hetzelfde doel plaatst men *ij* of *erij* ook wel achter namen van zaken.

4. Waartoe plaatst men *je*, *tje*, *pje*, *ke*, *ske*, *lijn*, *kijn* of *el* achter znw.?

De uitgangen *je*, *tje*, *pje*, *ke*, *ske*, *lijn*, *kijn* of *el* plaatst men achter znw. om aan te duiden, dat men van eene kleine zelfstandigheid spreekt.

5. Welke achtervoegsels gebruikt men om BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN van *zelfstandige naamwoorden* te vormen?

Om van znw. bvnw. te vormen heeft men de achtervoegsels *achtig*, *haftig*, *baar*, *en*, *ig*, *erig*, *lijk*, *loos*, *sch* en *zaam*.

XLV.

1. Wanneer men het znw., waarachter een dezer

- achtervoegsels geplaatst wordt, door een liggend streepje (—) voorstelt, wat beteekent dan — *achtig*?
- *achtig* beteekent *overeenkomst hebbende met* —.
2. Wat beteekent dan — *haftig*?
- *haftig* beteekent *den aard bezittende van (een)* —.
3. En wat beteekent dan — *baar*?
- *baar* beteekert *geneigd om steeds — te toonen*.
4. Wat is dan de beteekenis van — *en*?
- *en* beteekent *van — gemaakt*.
5. Wat mag — *ig* beteekenen?
- *ig* beteekent meestal *met* —.
6. Wat beteekent — *erig*?
- *erig* beteekent *geneigd tot* —.
7. Wat beteekent — *lijk*?
- *lijk* beteekent *gelijk* —.
8. Wat is de beteekenis van — *loos*?
- *loos* beteekent *zonder* —.
9. Wat is de beteekenis van — *sch*?
- *sch* beteekent *van het* — of *van een* —.
10. Wat is de beteekenis van — *zaam*?
- *zaam* beteekent *vervuld van* —.

XLVI.

1. Welke zijn de achtervoegsels, die dienen om BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN van *werkwoorden* te vormen?

Om bijv.nw. van ww. te vormen bezigt men de achtervoegsels *achtig*, *sch*, *erig*, *zaam*, *baar*, *lijk*, *el* of *ig*.

2. Wat is de beteekenis van *achtig*, *sch*, *erig* of *zaam* achter een werkwoord?

Achtig, sch, erig of *zaam* achter een werkw. beteekent, dat de zelfstandigheid, waaraan men die eigenschap toeschrijft, de werking, door het ww. uitgedrukt, gaarne of spoedig verricht.

3. Wat is de beteekenis van *baar* of *lijk* achter een werkw.?

Baar of *lijk* achter een ww. beteekent, dat de zelfstandigheid, waaraan men die eigenschap toeschrijft, de werking, door het ww. uitgedrukt, kan ondergaan.

4. Wat beteekent *el* of *ig* achter een ww.?

El of *ig* achter een ww. beteekent, dat de zelfstandigheid, waaraan men die eigenschap toeschrijft, de werking, door het ww. uitgedrukt werkelijk verricht.

5. Welke achtervoegsels dienen om **BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN** van *bijvoegelijke naamwoorden* te vormen?

Om bvnw. van bvnw. te vormen, gebruikt men de achtervoegsels *achtig, lijk, ig* en *zaam*.

6. Welke beteekenis hebben *achtig* en *lijk* achter bvnw.?

Achtig of *lijk* achter een bvnw. beteekent, dat eene zelfstandigheid de eigenschap of hoedanigheid in geringere mate bezit dan door het bvnw. zonder dat achtervoegsel wordt uitgedrukt.

XLVII.

1. Welke beteekenis hebben *ig* en *zaam* achter een bvnw.?

Ig of *zaam* achter een bvnw. beteekent, dat eene zelfstandigheid de eigenschap of hoedanigheid in meerdere mate bezit dan door het bvnw. zonder dat achtervoegsel wordt uitgedrukt.

2. Welke uitgangen gebruikt men om ZWAKKE WERKWOORDEN van *zelfstandige naamw.* te vormen?

Om zwakke ww. van znw. te vormen bezigt men de uitgangen *en*, *igen* of *oeren*.

3. Wat beteekenen zoodanig gevormde werkwoorden?

In zoodanige ww. is de eigenlijke naam der werking verzwegen, omdat die daaronder stilzwijgend wel begrepen wordt. Het znw. is van die niet genoemde werking altijd *onderwerp*, *voorwerp* of *bepaling*.

4. Verklaart daarvan eenige voorbeelden?

In het ww. VISSCHEN is *vangen* verzwegen en *visch* is het voorwerp van dat ww. *vangen*. In het ww. SNEBUWEN is *vallen* weggelaten en *sneeuw* is het onderwerp van dat ww. *vallen*. In het ww. KRUISIGEN is *vasthechten* verzwegen, en *aan het kruis* is de plaatsbepaling van *vasthechten*, enz.

5. Welke uitgangen gebruikt men om ZWAKKE WERKWOORDEN van *bijvoegelijke naamwoorden* te vormen?

Om zw. ww. van bvnw. te vormen bezigt men ook de uitgangen *en*, *igen* of *oeren*.

6. Wat beteekenen ww. van bvnw. gevormd?

Een ww. van een bvnw. gevormd beteekent zóó *worden* of zóó *maken*, als het bvnw. aanduidt. WARMEN beteekent *warm maken* en RIJPEN *rijp worden*.

XLVIII.

1. Op welke wijze vormt men ZWAKKE WERKWOORDEN van WERKWOORDEN?

Men vormt zw. ww. van ww. door klankwijziging en door *el* of *er* tusschen den stam en 't achtervoegsel *en* te plaatsen.

2. Wat is de beteekenis van een door klankwijziging veranderd werkw.?

Zoodanig ww. beteekent, dat het onderw. bewerkt, dat de werking door het onveranderde ww. uitgedrukt, geschiedt.

3. Wat is de beteekenis van een werkw., dat van een ander ww. door inlassching van *el* of *er* gevormd is?

Zoodanig ww. beteekent, dat het onderw. de werking door het onveranderde ww. uitgedrukt, bij herhaling verricht.

4. Op welke wijze gebruikt men *zelfstandige naamwoorden* zonder voorzetsel als **BEPALING**? (bijwoord)

Door achter het zelfst. nw. een der uitgangen *s*, *lijks*, *ling*, *lings*, *waart*, *waarts*, *wijze* of *gewijze* te plaatsen maakt men er een bijwoord van, zoodat een zoodanig gevormd woord eene *bepalende* kracht heeft.

5. Welke zijn de uitgangen, die men gebruikt, om van *bijvoegelijke naamwoorden* **BIJWOORDEN** te vormen?

Men kan van bijvoegelijke nw. bijwoorden vormen door achtervoeging van *e*, *lijk*, *lijks*, *ling*, *lings*, *s*, *jes*, *tjes*, *pyes* of *kens*.

6. Welke is voornamelijk de letter, die een bijwoord van een gelijkkluidend bijv. nw. onderscheidt?

De *s* is vooral een kenmerk om een bijw. van een gelijkkluidend bnw. te onderscheiden, daar de *s*, die het bijwoord alsdan heeft, in *sch* verandert, wanneer men het woord als bnw. gebruikt.

XLIX.

1. Welke zijn de *voorvoegsels*, die tot wijziging van

de beteekenis van een ZELFSTANDIG NAAMWOORD dienen?

De voorvoegsels, dienende tot wijziging van de beteekenis eens znw., zijn *ant*, *oor*, *wan*, *ge* en *on*.

2. Wat is de beteekenis van *ant*, *oor* en *wan*?

Ant beteekent WEDER; *oor* beteekent UIT en *wan* beteekent VERKEERD.

3. Wat beteekent *ge*?

Ge drukt meestal eene vereeniging uit.

4. Wat is de beteekenis van *on*?

On drukt het tegenovergestelde uit van hetgeen door het zelfst. nw. zonder dat *on* wordt aangeduid.

5. Welk voorvoegsel wordt veel gebruikt om de beteekenis van een **bnw.** te wijzigen?

Het voorvoegsel *on* wordt veel gebezigd tot wijziging van de beteekenis van een **bnw.** Dat *on* beteekent dan NIET.

6. Hoe worden de voorvoegsels verdeeld, die dienen om de beteekenis eens WERKWOORDS te wijzigen?

De voorvoegsels, die de beteekenis van een **ww.** kunnen wijzigen worden verdeeld in twee soorten, de eerste zijn *onscheidbare voorvoegsels* en de andere *voorvoegsels, welke nu eens scheidbaar, dan eens onscheidbaar* zijn.

I.

1. Welke zijn de onscheidbare voorvoegsels?

De onsch. voorv. zijn *be*, *er*, *her*, *ge*, *ont* en *ver*.

2. Welke is de beteekenis van *be*?

Be beteekent BIJ, OM, OP, TEGEN of AF.

3. Wat is de beteekenis van *er* en *ge*?

Van *er* is de kracht moeilijk op te geven; *ge* beteekent soms MEDE, doch heeft meestal geen beteekenis.

4. Wat is de beteekenis van *her*?

Her beteekent TERUG, WEDER of OP NIEUW.

5. Wat is de beteekenis van *ont*?

Ont beteekent VAN, UIT en ook wel AF.

6. Wat beteekent *ver*?

Ver beteekent VOERT of UIT en geeft ook wel eens eene verandering van plaats te kennen.

LI.

1. Welke voorvoegsels zijn nu scheidbaar, dan onscheidbaar?

Door, *mis*, *om*, *onder*, *over* en *weder* als voorvoegsels aan werkwoorden gehecht zijn scheidbaar of onscheidbaar, naargelang van de beteekenis, die zij aan het ww. moeten geven.

2. Wat beteekent *door* als *scheidbaar* en wat als *onscheidbaar* voorvoegsel?

Als scheidbaar voorvoegsel drukt *door* meestal een VOORTDUREN uit; als onscheidbaar voorvoegsel beteekent *door* GEHEEL EN AL.

3. Wat beteekent *mis* als scheidbaar voorvoegsel en wat als onscheidbaar?

Mis als scheidbaar voorvoegsel beteekent NIET GOED en als onscheidbaar voorvoegsel beteekent het GEHEEL VERKEERD.

4. Wat beteekent *om* in die twee gevallen?

Om als scheidbaar voorvoegsel beteekent meestal TEN ONDERSTE BOVEN of TERUG. Als onscheidbaar voorvoegsel beteekent het AAN ALLE ZIJDEN.

5. Welke is de beteekenis van ONDER in deze beide gevallen?

Onder beteekent als scheidbaar voorvoegsel NAAR BENEDEN. Als onscheidbaar voorvoegsel heeft het de beteekenis van NAUWKEURIG.

6. Welke is dan de beteekenis van *over*?

Over als scheidbaar voorvoegsel beteekent OVERIG, of ER OVERHEEN, en als onscheidb. voorv. beteekent het veelal BUITENSPORIG.

I.II.

1. Wat is de beteekenis van *weder* als scheidb. en ook als onscheidb. voorv.?

Als scheid. voorv. beteekent *weder* NOGMAALS en als onsch. voorv. TEGEN.

2. Wanneer noemt men een woord *samengesteld*?

Wanneer men ter verduidelijking van een woord er een ander voorgehecht heeft, noemt men deze aaneengehechte woorden *één samengesteld woord*.

3. Hoe noemt men dan ieder deel?

Het eerst deel der samenstelling noemt men het *verduidelijkende* en het laatste het *verduidelijkte* deel.

4. Door welke woorden wordt een *zelfst. nw.* op deze wijze verduidelijkt?

Een *znw.* wordt op deze wijze verduidelijkt door een *znw.*, een *bvnw.*, een *telw.*, een *ww.*, een *bjw.* of een *voorz.*

5. Door welke woorden wordt een *bjvnw.* op deze wijze verduidelijkt?

Een *bvnw.* wordt verduidelijkt of omschreven door een *znw.*, een *bjvnw.*, een *ww.*, een *bjw.*, of een *voorz.*

6. Waardoor wordt een **ww.** in de samenstelling omschreven?

Door een *znw.*, een *bnw.*, een *bijw.* of een *voorz.* omschrijft men in de samenstelling de werkwoorden.

LIII.

1. Wat noemt men een spraakfiguur?

Men noemt een woord, eene uitdrukking of een zin *spraakfiguur*, wanneer de **EIGENLIJKE** beteekenis er van in eene **ONEIGENLIJKE** is overgegaan.

2. Welke zijn de meest voorkomende spraakfiguren?

De meest voorkomende spraakfiguren zijn: de *vergelijking*, de *overdracht*, de *verwisseling*, de *verpersoonlijking*, de *vergrooting*, het *gezicht*, de *scherts* en de *verzachting*.

3. Wat is eene spraakfiguurlijke vergelijking (*comparatie*)?

Eene spraakfiguurlijke vergelijking is een vergelijking van eenige zaak met een andere en geeft de overeenkomst der dingen, die men met elkander vergelijkt, volledig te kennen.

4. Wat noemt men eene spraakfiguurlijke overdracht (*Metaphora*)?

Eene spraakfiguurlijke overdracht is eene vergelijking van eenige zaak met eene andere, zonder de overeenkomst der dingen, die men met elkander vergelijkt, te kennen te geven.

5. Wat is de spraakfiguurlijke verwisseling (*Metonymia* alsmede de *Synecdoche*)?

Door eene spraakfiguurlijke verwisseling verstaat men eene verwisseling van begrippen, die met el-

kander in een zeker verband staan, zonder dat deze uit eenige vergelijking voorkomt.

6. Wat verstaat men door de spraakfiguurlijke verpersoonlijking (*personnificatie*)?

De verpersoonlijking stelt, wat geen persoon is, toch als zoodanig voor (V : 6).

LIV.

1. Wat noemt men eene spraakfiguurlijke vergrooting (*hyperbole*)?

De spraakfiguurlijke vergrooting is die figuur, welke eene zaak buiten de gewone palen voorstelt.

2. Wat verstaat men door het spraakfiguurlijke gezicht (*visie*)?

Door het spraakfiguurlijke gezicht verstaat men de figuur, die het verledene of de toekomst voorstelt als onder ons oog plaats hebbende.

3. Wat verstaat men door de spraakfiguurlijke scherts (*ironie*)?

Door de spraakfiguurlijke scherts verstaat men eene voorstelling, geheel strijdig met hetgeen men bedoelt, doch waarvan de bedoeling uit de wijze van mededeeling of uit den samenhang kan opge maakt worden.

4. Wat verstaat men door de spraakfiguurlijke verzachting (*euphemismus*)?

De verzachting wordt gebezigd om over zaken, die men niet geheel bloot wil leggen, eenen zeke ren sluier te werpen.

5. Waartoe dienen de spraakfiguren?

De spraakfiguren worden gebruikt om denkbeelden, waarvoor de taal soms niet onmiddellijk

woorden aanbiedt, toch te kunnen uitdrukken, waarvoor men dan woorden bezigt, wier begrip overeenkomst heeft met het mede te deelen denkbeeld.

6. Geef eenige voorbeelden van vergelijking.

Des konings hart is in de hand des Heeren als waterbeken. (Spr. XXI : 1). *Eene deugdelijke huisvrouw is als de schepen eens koopmans.* (Spr. XXXI : 14).

I.V.

1. Geef eenige voorbeelden van overdracht.

De wijsheid is een boom des levens dengenen, die ze aangrijpen (Spr. III : 18). *Het gebod is eene lamp, en de wet is een licht* (Spr. VI : 23)

2. Geef eenige voorbeelden van verwisseling.

Wie zal mij leiden tot in *Edom*? (Ps. LX : 11). Zelfs vindt de musch een *huis*, en de zwaluw een nest voor zich, waar zij hare *jongen* legt (Ps. LXXXIV : 4).

3. Geef eenige voorbeelden van verpersoonlijking.

Dat de hemelen zich verblijden en de aarde zich verheuge, dat het veld huppele van vreugde met al wat er in is; dat dan al de boomen des wouds juichen; dat de rivieren met de handen klappen; dat tegelijk de gebergten vreugde bedrijven (Ps. 96 en 98).

4. Geef eenige voorbeelden van vergrooting.

Hij kan loopen als een haas; hij is zoo vlug als de wind.

5. Geef een voorbeeld van gezicht.

Mij dunkt, ik zie deze stad, dat pronkjuweel

der aarde en de hoofdstad aller volkeren, plotseling in een vuurgloed opgaan. Ik zie voor mij de bloedige hoopen vermoorde burgers, onbegraven liggen te midden van hun verwoest land. Het vreeselijk gelaat van Cethegus daagt voor mijne bliken op, terwijl hij met wilde vreugde over uwe ellenden juicht. (*Cicero*).

6. Geef een voorbeeld van spraakfiguurlijke scherts.

Elia zeide: Roept met luider stem, want hij is een God; omdat hij in gepeins is, of omdat hij wat te doen heeft, of omdat hij eene reize heeft; misschien slaapt hij, en zal wakker worden. (1 *Kon.* 18 : 27.)

7. Geef een paar voorbeelden van verzachting.

Die man is reeds aan den avond zijns levens.
Die vrouw is ontslapen.

LVI.

1. Hoe worden de regels van verzen onderscheiden?

De versregels worden onderscheiden in staande en slepende regels.

2. Wat zijn staande versregels?

Staaude versregels zijn die, wier laatste lettergreep een volkomen of een onvolkomen klank bevat.

3. Wat zijn slepende versregels?

Slepende versregels zijn de zoodanige, wier laatste lettergreep een toonloozen klank bevat.

4. Waaruit bestaat een versregel?

Iedere versregel bestaat uit voeten, waarnaar de regels twee-, drie-, viervoetig enz. genoemd worden.

5. Hoedanig zijn de regels van het volgende couplet:

Eens zal — Uw volheid bin - nen gaan!

Bidt aard - sche vol - keren ! — bidt aan,
 Met Is - rels stam - men eens — te zaam,
 Eén kudd', — één kerk — één volk — één naam !
 De regels van genoemd couplet van *Da Costa* zijn
 staande, viervoetige regels.

6. Hoedanig zijn de regels van het volgende vers ?
- Het verle - den is niets — dan een weem - lende
 droom,
 Waar de maan — des herden - kens op speelt.
 Het Toeko - mend een vorm - loos verschiet — op
 den stroom,
 Waar het hart — zich de ha - ven verbeeldt.

De 1ste en 3de regel van genoemd couplet van
ten Cate zijn staande viervoetige en de 2de en
 4de regel staande, driervoetige regels.

LVII.

1. Is er ook nog verschil tusschen de versvoeten ?
- Ja, de voeten zijn twee- of drielettergrepig. In
 de vorige les waren de voeten van *Da Costa's*
 vers twee- en die van *ten Cate's* vers drieletter-
 grepig.
2. Worden de tweelettergrepige voeten ook in soor-
 ten verdeeld ?
- Ja, er zijn tweelettergrepige voeten *met voorklem*
 en tweelettergrepige voeten *met achterklem*.
3. Wat zijn tweelettergr. voeten met voor- en wat
 tweelettergr. voeten met achterklem ?
- Bij de tweelettergr. v. met voorkl. valt de
 klemtoon op de eerste lettergreep :
- Nieuwe — tijden — vangen aan,*
God is — scheppend — opge — staan.

Bij de tweellettergr. v. met achterkl. valt de klemtoon op de laatste lettergreep :

De *glo* - rie *straalt* — uit *dien* — *Behou* - der,
Dien 't *bloe* - dig *zweet* — werd *uit* — *gedrukt*.

4. In hoevele en welke soorten worden de drielettergripige voeten verdeeld ?

Er zijn 3 soorten van drielettergr. v. en wel met *voorklem*, *middelklem* of *achterklem*.

5. Wat verstaat men door ieder ?

Valt de klemtoon op de eerste lettergr. dan heet de voet *drielettergr. met voorkl.*; op de tweede dan *drielettergr. met middelklem*; en op de laatste dan *drielettergr. met achterklem*.

6. Geef van iedere soort één regel tot voorbeeld ?

a. *Negentig* — *weken* is 't — *nu* al ge - leden,

b. En *thans* al — die *weeld'* al — die *rijkdom* — is *henen*.

c. Het *verle* - den is *niets* — dan een *weem* - lende *droom*.

LVIII.

1. Welke zijn, behalve de letters, de teekens, benoemd om zich schriftelijke verstaanbaar uit te kunnen drukken ?

Deze teekens zijn: het klemtoonteeken, het samentrekkingsteeken, het deelsteeken, het afkappingssteeken, het aanhalingsteeken, het aandachtsteeken, het vraagsteeken, het puntsteeken, het dubbel puntsteeken, het uitroepsteeken, het beletselteeken, het kommapuntsteeken en het kommateeken.

2. Wanneer gebruikt men het klemtoonteeken ?

Een schrijver gebruikt het klemtoonteeken, wan-

neer hij veronderstelt, dat de lezer den klem wel eens verkeerd zoude kunnen leggen, waardoor eene andere beteekenis zoude kunnen ontstaan, dan die, welke de schrijver zich voorstelde.

3. Wanneer het samentrekkingsteeken ?

Indien *ééne* lettergreep is ontstaan door samentrekking van *twee*, plaatst men boven de laatste letter van den klank het samentrekkingsteeken.

4. Wanneer het deelteeken ?

Het deelteeken gebruikt men om aan te duiden, dat twee naast elkander staande klinkers, welke *samen genomen* ook één Nederl. klank zouden voorstellen, afzonderlijk moeten worden uitgesproken.

5. Wanneer het afkappingsteeken ?

Het afkappingsteeken plaatst men voorboven of achterboven die letter, waarvoor of waarachter men één of meer letters heeft weggelaten.

LIX.

1. Wanneer gebruikt men het aanhalingsteeken ?

Een schrijver, woorden van een ander aanhalende, plaatst dezen tusschen het aanhalingsteeken.

2. Wanneer het aandachtsteeken ?

Men gebruikt het aandachtsteeken voor een woord of uitdrukking van *naïveteit*, wanneer daardoor de beteekenis van hetgeen voor het aandachtsteeken staat, geheel wordt omgekeerd.

3. Wordt het aandachtsteeken nog wel anders gebruikt ?

Ja, het aandachtsteeken wordt wel gebruikt in geschrevene gesprekken om aan te toonen, dat de andere spreker aan het woord is.

4. Wanneer gebruikt men het beletselsteeken ?

Men plaatst het beletselteeken daar, waar men om zekere redenen een woord, uitdrukking, zin of fragment heeft weggelaten.

5. Wanneer het uitroepsteeken?

Men gebruikt het uitroepsteeken na een zin, die eene gemoedsbeweging aanduidt.

LX.

1. Wanneer gebruikt men het puntteeken?

Men plaatst het puntteeken, wanneer het onderwerp afgehandeld is, of wanneer men een ander gedeelte van het onderwerp gaat behandelen.

2. Wanneer het vraagsteeken?

Het vraagsteeken wordt dan na eene vragende zin geplaatst, wanneer men, zoo de zin niet vragend geweest ware, een puntteeken zoude gezet hebben.

3. Wanneer het dubbel puntteeken?

Men gebruikt het dubbel puntteeken na een zin, wanneer daarop een voorwerpelijke zin volgt, die niet met een voegwoord begint. Ook gebruikt men het vóór het predikaat, wanneer dit uit meer dan een zelfstandig nw. bestaat.

4. Wanneer het kommapunteeken?

Het kommapunteeken dient om zinnen, die spraakkunstig niet, doch redekunstig wel van elkander afhankelijk zijn, te scheiden. (*)

5. Wanneer het kommateeken?

Men kan vrij algemeen aannemen, dat alle zinnen door teekens van elkander gescheiden moeten

(*) Men gebruikt echter veel het kommapunteeken voor de voegwoorden WANT, MAAR EN DOCH.

wezen. Waar dus tusschen zinnen niet een van de reeds genoemde teekens behoort te staan, plaatse men een komma.

NALEZING.

a. Vergelijk III : 5.

Wanneer de volkomene E en O zacht zijn, vindt men in onze taal of gewestelijke uitspraken veelal klankverwisseling men *â, è, ì, ò, IE, IJ* of *EU*.

b. Vergelijk IX : 5.

De znw. eindigende op TE met voorgevoegd *ge* zijn alleen dan onzijdig, wanneer ze eene verzameling aanduiden.

c. Vergelijk XI : 15.

Men gebruikt in de plaats van den meervouds-uitgang EREN wel ERS; doch alleen bij de znw. : *kind, ei, kalf, koen, spaan* en *been*. De drie laatsten nemen in beide gevallen eene D vóór den uitgang.

d. Vergelijk XII : 1.

Wanneer men niet weet, of men een *znw.*, dat op *d* of *t* eindigt, met *d* of *t* moet schrijven, kan men zulks dadelijk hooren, wanneer men dat *znw.* in het meervoud uitspreekt.

e. Vergelijk XII : 3.

Kaars, kers, kous, paus, pols, schors en *spies* veranderen, om hun meerv. te vormen, de *s* niet in *z*.

f. Vergelijk XII : 5.

Wanneer de slotmedeklinker van een *znw.* *r* of *s* is, en deze slotmedeklinker door een onvolkomen klank onmiddelijk wordt voorafgegaan, volgt het *znw.* den regel, uitgedrukt bij XII : 5 en niet dien bij XII : 3.

g. Vergelijk XIV : 5.

Wanneer men van een *bnw.*, dat op *d* of *t* eindigt, niet weet, of men het met *d* of *t* moet schrijven, kan men zulks dadelijk hooren, wanneer men dat *bnw.* in den vergelijkenden trap uitspreekt.

h. Vergelijk XXIV : 5.

Wanneer men van een op *d* of *t* uitgaand *lijdend deelwoord* niet weet, of men het met *d* of *t* moet schrijven, kan men zulks dadelijk hooren, wanneer men het werkw. waarvan het afgeleid is, in den voortd. verl. tijd uitspreekt.

i Vergelijk LVIII : 1.

Het klemtoonteeken	' of ' ' boven een klinker.
Het samentrekkingsteeken	^ boven een klinker.
Het deelsteeken	.. boven een klinker
Het afkappingsteeken	° bovenvoor of bovenachter een letter.
Het aanhalingsteeken	„”
Het aandachtsteeken	—
Het vraagsteeken	?
Het puntsteeken	.
Het dubbel puntsteeken	:
Het uitroepsteeken	!
Het beletselsteeken
Het kommapuntsteeken	;
Het kommateeken	,

OVERZICHT VAN DEN INHOUD.

	Bladz.
Taal, spreken, schrijven I	5
Woorden, letters II	5
Uitspraak III	6
Soorten van woorden IV	6
Algemeen overzicht van de znw. V en VI	7
Het geslacht der znw. VII tot en met X	8
Het getal der znw. XI en XII	12
Lidwoorden XIII	14
Bijvoeg. naamwoorden XIV	15
Telwoorden XV	16
Voornaamwoorden XVI en XVII	17
Werkwoorden XVIII tot en met XXIX	19
Bijwoorden XXX	35
Voorzetsels en tusschenwerpsels XXXI	36
Voegwoorden XXXII	37
Redekunstig ontleden XXXIII tot en met XXXVII	38
Naamvallen XXXVIII	34
Verbuiging XXXIX tot en met XLI	45
Beteekenis van achtervoegsels XLII tot en met XLVIII	49
Beteekenis van voorvoegsels XLIX tot en met LII	56
Over de figuurlijke taal LIII tot en met LV	59
Versregels en versvoeten LVI en LVII	63
De punctuatie LVIII tot en met LX	65
Nalezing	68

Bij C. MORKS Jz., te *Dordrecht*, verschijnt:
EERSTE LEERBOEK VOOR DE FRANSCHE TAAL.

Prijs 30 Cents.

TWEEDE LEERBOEK VOOR DE FRANSCHE TAAL.

Prijs 40 Cents.

DERDE LEERBOEK VOOR DE FRANSCHE TAAL.

Prijs 50 Cents.

VERSIONS POUR LA CORRECTION DES THÈMES ET POUR
APPRENDRE à LIRE LE FRANCAIS,
PREMIÈRE PARTIE.

Prijs 15 Cents.

Seconde partie.

**MIJN LETTERS ZIJN PRENTJES,
DRIE PLATEN MET HANDLEIDING,**

Prijs 80 Cents.

EERSTE TOT VIERDE TAALBOEKJE

à 17½ Cent per stukje.

VIJFDE TAALBOEKJE.

Prijs 20 Cents.

Stille Werkzaamheden of Taalkundige Oefeningen,
voor kinderen van 8 tot 11 jaren, door H. E. WULLINGS,
Hoofdonderwijzer te Hellouw. — Prijs 15 Cents.

Proeve eener Algemeene Aardrijkskunde
VOOR DE SCHOLEN. — Prijs 15 Cents.

MORKS BRIEVENBOEKJE,

Verzameling van Kinderbrieven om in School en Hu is beantwoord te worden. Prijs 15 Cents.